PATRIMONIUL CONSTRUIT ÎN PROXIMITATEA BUCOVINEI ISTORICE. MOŞIA REGALĂ BROŞTENI

BOGDAN-ILIE COCIERU

Build Heritage in the Proximity of Historical Bukovina Brosteni Royal Estate

(*Abstract*)[*]

Six years after Prince Karol purchased Sinaia estate, in June 1877, he buys the Broşteni estate, formed after 1866, from Alecu Balş, with the price of 2 500 000 lei, for a total surface of 44 000 ha.

Broşteni Royal Estate was bordered in 1894 to the North and East with Bucovina, to the West with Dorna estate, to the South with Transylvania and Borca Royal Domain.

The image of road infrastructure in Romania, at the end of the 19th century, is preserved suggestively by the Road Map from 1898 in which it can be observed that Broşteni Royal Estate was crossed by a rough national road (Mălini–Broşteni–Panaci, developing Mălini–Stânişoara section) and a local rough road (Borca–Rarău).

The first church was built in 1752 on Broşteni estate, in Crucea. Around the year 1780 the second church was built in Broşteni village, nowadays included on the List of historical monuments from Suceava County: "St. Nicholas" wooden church. About the Rarău hermitage we know that in 1800 it was moved from the Bukovinian part of the Rarău Mountain to the Moldavian part.

The school from Broşteni was one of the oldest primary schools in the whole country. It was founded in 1840 by the great chancellor Alecu Balş. In 1892, under the coordination of King Carol I, the construction of a new building for the school was completed. In the same time, a girls' school was set up beside the boys' school.

During the royal administration Broşteni registered many large scale transformations, thus the folowing administrative bodies could be found here: the City Hall, the Gendarmerie, the Subprefecture, the Peace Court, the Telegraph–Post Office and the "Carmen Sylva" County Hospital, established in 1898.

Keywords: Bukovina, Suceava, Neamţ, Broşteni, estate.

Patrimoniul construit constituie un factor puternic pentru dezvoltarea unei economii locale şi crearea de locuri de muncă. Este recunoscut faptul că istoria,

[*] Traducere: Bogdan-Ilie Cocieru.

Analele Bucovinei, **XXVII**, *2* (55), p. 453–470, Rădăuţi – Bucureşti, 2020

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

prin studiul patrimoniului, contribuie la dezvoltarea turismului cultural. Iar turismul cultural şi studiile muzeale sunt incluse în bioeconomie, ca sector economic cu potenţial de creştere recunoscut în România[1].

Patrimoniul construit atrage turişti datorită valorii culturale şi istorice pe care acesta o reprezintă. Acesta este un generator de valoare primară. Valoarea primară a patrimoniului construit este dată de componenta culturală, arhitectonică, mediul istoric şi elementele de originalitate ale edificiilor, dar şi de sentimentul unei identităţi pe care o dezvoltă oamenii care locuiesc într-o zonă cu un patrimoniu construit pus în valoare. Aceasta are numeroase beneficii indirecte, cum ar fi o coeziune socială mai bună şi un sentiment de siguranţă a traiului într-o astfel de zonă. De asemenea, o zonă cu un patrimoniu construit pus în valoare are un important impact pozitiv şi asupra zonelor învecinate. Ca element definitoriu al patrimoniului cultural tangibil, patrimoniul construit are o puternică încărcătură simbolică, care, prin caracterul istoric, asigură conexiunea cu trecutul şi întreţine sentimentul de continuitate. Protejarea patrimoniului construit aduce cu sine o serie de efecte multiplicatoare într-o economie locală, deoarece clădirile istorice reprezintă o resursă locală importantă care pot deveni incubatoare pentru micile afaceri locale.

În Europa, reabilitarea istorică creează cu 16,5% mai multe locuri de muncă decât construcţiile noi, iar fiecare loc de muncă, direct în sectorul patrimoniului cultural, creează 26,7 locuri de muncă indirecte. Comparaţi acest lucru cu industria auto, unde factorul este de doar 6,3 la 1[2].

În esenţă, patrimoniul construit constituie fundaţia pe care se clădeşte sentimentul unei identităţi şi un vector de bază pentru devoltarea turismului şi creşterea economiilor locale.

Deplin conştient de importanţa dezvoltării unei culturi locale puternice, iată ce declara Regele Carol I al României cu referire la patrimoniul construit: „Popoarele care îngrijesc monumentele lor se ridică pe ele însele, căci pretutindenea monumentele sunt povestirea vie a istoriei, oglinda trecutului, semnele vederate pentru generaţiile viitoare”[3].

Subiectul patrimoniului construit nu a mai fost tratat anterior cu referire expresă la arealul moşiei regale Broşteni. Indirect însă, despre patrimoniul construit în această zonă, în această perioadă de timp, a existat o serie de lucrări, cum ar fi: „Amintiri din Moldova, moşia regească Broşteni”, articol publicat în „Bulletin de la Societe d’etudes scientifiques d’Angers”, 1884, de către Arnold Montandon,

[1] Ordinul nr. 5376/2017 din 19 octombrie 2017, emis de Ministerul Educaţiei Naţionale, privind aprobarea domeniilor şi specializărilor/programelor de studii universitare corelate cu sectoarele economice cu potenţial de creştere în România, în „Monitorul Oficial”, nr. 851, 27 octombrie 2017; https://www.edu.ro/sites/default/files/fisiere%20articole/ordin%205376-2017.pdf (15.01.2020).

[2] https://www.globalurban.org/GUDMag08Vol4Iss1/Rypkema.htm#_edn4 (20.01.2020).

[3] Niculae Cristea, *Imaginea publica a monarhiei în România. 1866–1947*, Bucureşti, Editura Cavallioti, 2011, p. 50.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

subadministrator al moşiei în perioada 1877–1884; *Jurnalul Regelui Carol I, 1881–1887*; albumul de fotografii realizat de către fotograful Julius Dutkiewicz, 1883; „Analele arhitecturii", 1890; *Albumul general al României*, realizat de către Alexandru Antoniu, 1901; *Descrierea moşiei regale Broşteni, judeţul Suceava*, 1906; *Familia Regală a României. Pagini de istorie din Ţinutul Neamţului*, 2015; „Analele Universităţii din Craiova". Seria Istorie, 2006.

Lucrarea de faţă îşi propune să clarifice devenirea din punct de vedere istoric a unei regiuni importante din zona de est a Carpaţilor Orientali, să atragă atenţia asupra încărcăturii istorice deosebite pe care localitatea Broşteni a dobândit-o prin proximitatea cu Bucovina şi prin intrarea în proprietatea Casei Regale şi să pună în lumină elementele de patrimoniu construit cu valoare istorică ce pot deveni resurse importante pentru creşterea economiei locale.

Moşia Broşteni a fost o moşie mănăstirească de munte, parte a „Braniştei Mănăstirii Voroneţului", dăruită de Ştefan cel Mare, Domnul Ţării Moldovei[4]. Mănăstirea Voroneţ a stăpânit-o, în hotarele vechi, până la ocuparea nordului Moldovei, în 1774.

Prin ocuparea teritoriului moldav de către armatele imperiale austriece, partea din Braniştea Voroneţului, care ulterior va forma Moşia Regală Broşteni, a rămas în Moldova, iar în Bucovina a rămas Mănăstirii Voroneţ acea bucată din Branişte pe care sunt aşezate satele Stulpicani, Negrileasa, Frasin, Slătioara, Gemenea, Ostra.

După 1798, s-a luat hotărârea ca mănăstirile din Bucovina să se despartă de moşiile pe care le aveau în Moldova. În acest scop, s-a alcătuit o asociere de boieri din partea Moldovei, care, în urma negocierilor cu negustorul Teodor Musteaţă, reprezentantul Fondul Bisericesc Ortodox Român al Bucovinei, au cumpărat moşiile mănăstirilor din Bucovina[5]. La împărţeala acestor moşii între cumpărători, moşiile Crucea, Holda şi Broşteni au revenit negustorului Teodor Musteaţă. Acestuia însă, fiind supus austriac, nu i s-a permis a stăpâni moşii in Moldova şi aşa a fost silit să-şi vândă, în februarie 1807, moşiile Crucea, Holda şi Broşteni logofătului Constantin Balş, cu preţul de 85 000 lei[6].

Până pe la 1870, satele Crucea, Cojoci şi Chiril au alcătuit comuna Crucea, ulterior intrând în componenţa comunei Broşteni[7].

În anul 1866, Alecu Balş cumpără de la Nicolae Marcovici şi aşezarea Negrişoara, adică Dealul Omului şi Dealul lui Ciubuc, care, până la 1840, făcuseră parte din moşia răzăşească Dorna[8]. Stăpânirea Bălşeştilor a durat între anii 1807 şi 1877.

Pentru a creiona o imagine de ansamblu în ceea ce priveşte decizia, aparent hazardată, a principelui Carol al României, de a cumpăra, în plină campanie de

[4] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *Descrierea moşiei regale Broşteni, judeţul Suceava*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", 1906, p. 4.
[5] *Ibidem*, p. 5.
[6] *Ibidem.*
[7] *Ibidem*, p. 45.
[8] *Ibidem*, pp. 3–7.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

pregătire a Războiului de Independenţă, o proprietate cu o suprafaţă impresionantă, izolată din punct de vedere al infrastructurii de transport şi amplasată într-o zonă de graniţă, merită evocate câteva elemente cu o puternică încărcătură geopolitică, relevante pentru dezvoltarea regională a României sub conducerea lui Carol I.

În primul rând, pe fondul refuzului contelui Filip de Flandra, Ion C. Brătianu s-a îndreptat în 1866 spre Dusseldorf, unde a discutat cu viitorul principe Carol, arătându-i acestuia şi o hartă a Principatelor Române cu „ţările vecine" (Transilvania, Basarabia, Bucovina şi Banatul), explicându-i că şi acestea sunt locuite în majoritate de români, sugerându-i astfel o viitoare unire a acestor teritorii cu România[9]. De altfel, clasa politică a vremii a fost consecventă cu promovarea acestei naraţiuni, dovadă stând hărţile României cu ţările învecinate locuite de români, publicate în anii 1890[10] şi 1915[11].

Pe fondul mişcărilor antiunioniste de la Iaşi, este de notat faptul că, la scurt timp după proclamarea sa ca domn al României, la data de 10 mai 1866, în luna august a aceluiaşi an, principele Carol face prima vizită de informare în Moldova. Cu această ocazie el a ajuns inclusiv în împrejurimile judeţului Neamţ, potrivit informaţiilor aflate în fondurile Serviciului Judeţean Neamţ al Arhivelor Naţionale. La această primă descindere în zonă, domnitorul Carol a fost însoţit de ministrul de Finanţe, Petre Mavrogheni şi de ministrul de Interne, respectiv preşedinte al Consiliului de Miniştri, Ion Ghica. Cei doi miniştri moldoveni se bucurau de simpatie în provincia lor de baştină. În călătoria sa de 17 zile, prinţul a vizitat 11 din cele 14 judeţe ale Moldovei, parcurgând peste 1 500 km cu trăsura, folosindu-se circa 3 000 de cai de poştă[12].

Primul pas în dezvoltarea proprietăţilor private ale Casei domnitoare este făcut de principele Carol I în anul 1871, când achiziţionează moşia Sinaia de la Eforia Spitalelor. Acesta este locul unde viitorul rege va alege să pună, în august 1875, piatra de temelie a castelului Peleş[13].

La şase ani de la achiziţia moşiei Sinaia, în luna iunie 1877, moşia Broşteni formată după 1866, este cumpărată de către principele Carol de la Alecu Balş[14], cu preţul de 2 500 000 lei, pentru o suprafaţă de 44 000 hectare[15].

[9] Lavinia Mihaela Vlădilă, *Monarhia constituţională şi guvernele regale ale României în perioada 1866–1930*, Iaşi, Editura Lumen, 2015, p. 47.

[10] *România cu ţările române-vecine. Hartă întocmită pentru folosul şcolilor primare*; https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b53025029d. (15.01.2020).

[11] *Harta generală a României cu ţările învecinate locuite de români*; https://www.muzeulhartilor.ro/event-item/cartografii-sonore-harta-generala-a-romaniei-cu-tarile-invecinate-locuite-de-romani/ (25.01.2020).

[12] Mihaela Cristina Verzea, Nicolae Dumitraşcu, *Familia regală a României. Pagini de istorie din Ţinutul Neamţului*, Piatra-Neamţ, Muzeul de Istorie şi Arheologie, 2015, pp. 9, 10, 14.

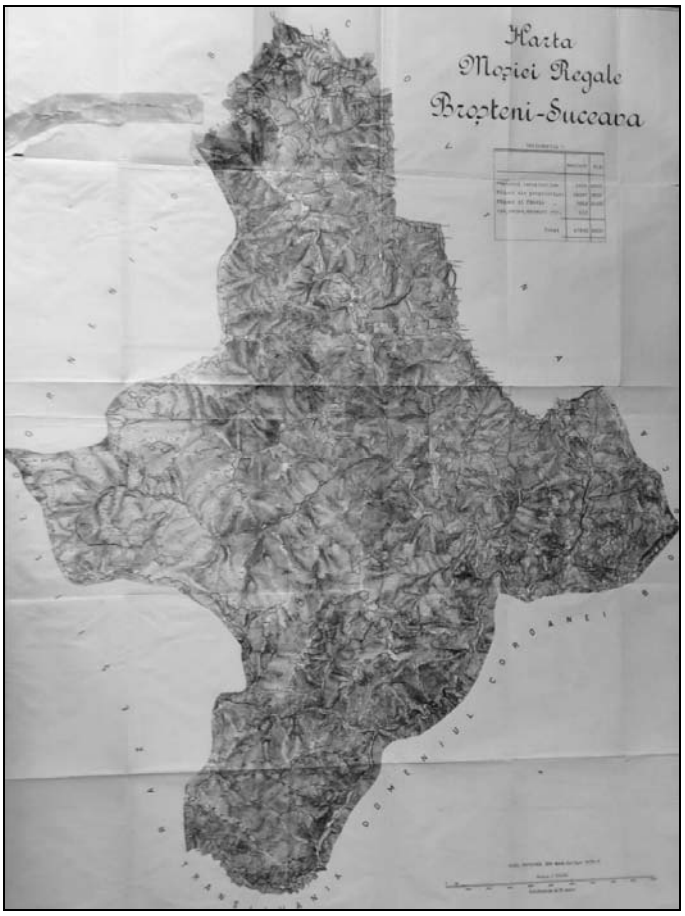
[13] http://peles.ro/istorice/istoricul-castelului-peles/ (20.01.2020).

[14] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *op. cit.*, pp. 3–7.

[15] Societatea Geografică Română, *Dicţionar geografic al judeţului Suceava* (în continuare se va cita: *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*), Bucureşti, Stabilimentul Grafic „J. V. Socecu", 1894, p. 51.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Moşia regală Broşteni avea forma unui poligon neregulat, înclinat de ambele părţi, nord-est şi sud-vest, spre albia Bistriţei. În anul 1894, se mărginea la nord, nord-est cu Bucovina, la vest cu moşia răzăşească Dorna, la sud cu Transilvania şi la sud-est cu Domeniul Coroanei Borca. Hotarele moşiei au fost fixate prin cartea de hotărnicie a moşiilor Broşteni şi Negrişoara, realizată de inginerul A. Davidescu în 1894[16].

Harta moşiei regale Broşteni, Suceava.
Sursa: Biblioteca Judeţeană „G. T. Kirileanu" Piatra-Neamţ.

Imaginea infrastructurii rutiere în România, la sfârşitul secolului al XIX-lea, este reflectată în *Harta drumurilor 1898*[17], din care se observă că moşia regală

[16] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *op. cit.*, pp. 22, 145.
[17] *Căi de comunicaţie. România, 1859–1918*, Bucureşti, Stabilimentul Grafic „I. V. Socecŭ", 1898; http://digitool.bibnat.ro/ (15.01.2020).

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Broşteni era traversată de o cale naţională neşoseluită (Mălini – Broşteni – Panaci, cu sectorul Mălini – Stânişoara în curs de execuţie) şi de o şosea vicinală neşoseluită (Borca – Rarău). Un drum comunal greu şi rău întreţinut lega satele Crucea, Holda şi Holdiţa de Broşteni. Şi mai greu era drumul ce lega satele Chiril şi Cojoci de Crucea, precum şi drumul de pe Bărnărel prin Băda spre Dorna.

Practic, până pe la 1880 comuna Broşteni nu avea nicio legătură rutieră funcţională. Locuitorii se duceau la târguri pe plaiuri şi pe obcini. Însă, în perioada de timp ce s-a scurs până la anul 1906, situaţia s-a remediat în mod considerabil. Astfel, moşia regală era conectată de căi judeţene şi naţionale de Fălticeni (peste muntele Stânişoara, 1200 m înălţime, prin Mălini), de Piatra-Neamţ (pe valea Bistriţei) şi de Târgu Neamţ (peste muntele Petru Vodă). O şosea judeţeană lega Broşteniul de Dorna, pe Neagra şi Negrişoara, în timp ce o şosea comunală lega Broşteniul de satele Crucea, Holda şi Holdiţa[18].

Un important obiect de patrimoniu construit cu valoare arhitectonică, parte a infrastructurii rutiere, datează din perioada interbelică: podul peste râul Bistriţa din centrul moşiei regale Broşteni, edificat în cursul anului 1925[19].

Podul de la Broşteni, colecţia de fotografii N. Teodorescu, S.J.N.A.N.

Sursa: *Familia Regală a României. Pagini de istorie din Ţinutul Neamţului*, Piatra-Neamţ, 2015.

Anterior modernizării din 1925, podul peste râul Bistriţa era un pod din bârne construit de administraţia moşiei regale[20]. În vara anului 1883, în urma

[18] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *op. cit.*, pp. 46–47.
[19] Mihaela Cristina Verzea, Nicolae Dumitraşcu, *op. cit.*, p. 245.
[20] *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*, p. 54.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

vizitei efectuate la proprietatea sa din Broşteni, Regele Carol I nota în jurnalul său: „Marţi, 14/26 iunie. Broşteni – Hangu. [...] Dejunat în grădină, apoi făcut diferite fotografii, pe plută, la pod etc. Decorat pe administratorii mei, Bolomey, Steaua României clasa a II-a, Montandon, Ordinul Coroanei clasa a II-a, medalii etc.”[21] Din fericire, în suita regelui s-a aflat şi fotograful bucovinean Julius Dutkiewicz, de la care avem o imagine sugestivă cu podul din bârne construit în centrul comunei, peste râul Bistriţa[22].

Regele Carol I călătorind cu o plută pe râul Bistriţa la Broşteni.
Sursa: Julius Dutkiewicz, *Broşteni, album de fotografie*, 1883; http://digitool.bibnat.ro/.

O dovadă în plus a valorii arhitectonice este fotografia cu titlul „Pod peste Bistriţa la Broşteni”, inserată în volumul IV al *Eciclopediei României*, publicată în anul 1938, la pagina 44, deşi din *Harta României cu drumurile internaţionale, naţionale şi judeţene 1937* se observă că drumului Mălini – Broşteni i-a fost redusă importanţa, fiind reclasificat de la categoria de drum naţional la drum judeţean.

În prezent, podul construit în perioada interbelică nu mai există, acesta fiind distrus cel mai probabil prin dinamitare de către armatele germane aflate în retragere, după momentul 23 august 1944.

O primă descriere a elementelor de patrimoniu construit şi arhitectură locală în comuna Broşteni a fost realizată de naturalistul francez Arnold Montandon, fost subadministrator al moşiei regale Broşteni în perioada 1877–1884[23].

[21] *Jurnal. Carol I al României, 1881–1887*, vol. I, Bucureşti, Editura Polirom, 2007, pp. 231–232.
[22] Julius Dutkiewicz, *Broşteni*, *album de fotografie*, 1883.
[23] *Ibidem*, p. 129.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Potrivit consemnărilor autorului francez, casele erau aproape toate construite pe acelaşi model: un pătrat alungit, din lemn tencuit în alb, cu modele albastre sau negru-înroşit în jurul geamurilor. Acoperişul, realizat din şindrilă, avea patru feţe, fără coş de fum; fumul era evacuat prin mici deschideri laterale, sub linia acoperişului. Uşa, foarte joasă, oferea acces la o primă cameră, mai mică, care servea drept spaţiu de depozitare pentru: porumb, lapte de oaie, butoaie cu varză. Restul şarpantei acoperea o altă cameră mare, luminată de trei mici deschideri care servesc drept ferestre; pe jos era un compus din noroi şi bălegar frământat şi întărit. La colţ, lângă uşă, se afla vatra, urmată de un cuptor imens, care ocupa aproape jumătate din cameră. Partea superioară a acestui cuptor era dispusă pe orizontală pentru a primi întreaga familie care îşi petrecea mult timp acolo în nopţile lungi de iarnă. Vara însă toată lumea doarmea afară, în coliba instalată lângă casă[24].

Patrimoniul construit de pe moşia Broşteni include în mod firesc aşezămintele bisericeşti, monahale. În anul 1906, pe raza comunei Broşteni existau cinci biserici şi un schit[25].

Prima biserică pe teritoriul moşiei se ridică abia la 1752, în Crucea. Pe la 1780, se ridică a doua biserică în satul Broşteni, care astăzi este inclusă pe *Lista monumentelor istorice din Judeţul Suceava*, Biserica din lemn „Sf. Nicolae".

Ca element de patrimoniu construit cu o importantă valoare istorică se remarcă schitul Rarău (cel vechi, din partea bucovineană, care data din vremea lui Petru Rareş, a fost distrus de nemţi după 1777). Aici existau în 1906 schitul din lemn, mai multe chilii şi o casă cu două rânduri clădită la indicaţiile Regelui Carol I[26]. Schitul Rarău a fost mutat în anul 1800, din partea bucovineană a muntelui Rarău (fost Dodu) în partea Moldovei[27].

Epoca modernă a adus pentru Broşteni o serie de adânci transformări politice şi social-economice, devenind una dintre localităţile cele mai importante de pe valea Bistriţei. După transferul de proprietate din anul 1877 se pune în discuţie exploatarea minelor de pe moşie; lipsa unor căi de comunicaţie a zădărnicit aceste tentative. Totuşi stăpânirea Casei Regale marchează o perioadă de mari prefaceri social-economice, când Broşteniul era reşedinţa subprefecturei Plăşii Muntele şi avea instituţii precum Primăria, Jandarmeria, Subprefectura, Judecătoria de Pace, Oficiul telegrafic şi poştal, Spital, Şcoală de meserii etc.[28].

La 13 ani de la intrarea comunei Broşteni în administrarea Casei Regale, în anul 1890 se construieşte clădirea primăriei Broşteni, după cum reiese din placheta amplasată pe un perete exterior al clădirii: „clădire construită în anul 1890,

[24] Arnold Montandon, „Amintiri din Moldova, moşia regească Broşteni", în „Bulletin de la Societe d'etudes scientifiques d'Angers", 1884, pp. 365–390; https://www.biodiversitylibrary.org/; https://antipa.ro/personalitati/arnold-lucien-montandon/ (15.04.2020).

[25] P. Gheorgheasa, *Monografia şcolilor şi bisericilor de pe moşia regală Broşteni*, Bucureşti, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl", 1906, p. 98.

[26] *Ibidem*, pp. 101–103.

[27] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *op. cit.*, pp. 19–20.

[28] *Dicţionar geografic al judeţului Suceava*, p. 54.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

renovată în anul 2001". Într-o fotografie de epocă, păstrată la Serviciului Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale, se pot observa elemente incipiente ale stilului neoromânesc şi prevalenţa lemnului ca material de construcţie utilizat[29]. Deşi are o vechime apreciabilă şi a rezistat celor două războaie mondiale, clădirea nu se află pe Lista monumentelor istorice din Judeţul Suceava şi găzduieşte în prezent, în condiţii improprii, primăria oraşului Broşteni[30].

Primăria Broşteni.
Sursa: *Familia Regală a României. Pagini de istorie din Ţinutul Neamţului*, Piatra-Neamţ, 2015.

Administrarea moşiilor regale, implicit a moşiei Broşteni, intră într-o nouă etapă începând cu publicarea[31], în anul 1884, a Legii pentru Domeniul Coroanei. Practic, Moşia Regală Broşteni intră într-o fază de dezvoltare accelerată, date fiind resursele financiare îndestulătoare de care dispunea Casa Regală, generate de exploatarea moşiilor regale, a Domeniului Coroanei şi de Lista Civilă. Lista finală a imobilelor rurale/moşiile, care formau Domeniului Coroanei, includea cinci moşii de munte, iar trei dintre acestea se aflau în proximitatea moşiei regale Broşteni: Borca, Sabasa-Farcaşa şi Mălini, toate aparţinând judeţului Suceava la acea dată.

[29] Mihaela Cristina Verzea, Nicolae Dumitraşcu, *op. cit.*, p. 247.
[30] https://www.facebook.com/pg/primariaorasbrosteni/photos/?tab=photos_albums (20.01.2020).
[31] „Monitorul Oficial", nr. 53, 10/22 iunie 1884, pp. 1097–1098.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Un alt element important al patrimoniului construit au fost clădirile de şcoală. Şcoala din Broşteni a fost una dintre cele mai vechi şcoli primare din întreaga Ţară a Moldovei. Aceasta a fost înfiinţată în 1840 de către marele logofăt Alecu Balş, proprietarul de atunci al moşiei Broşteni[32]. La „Şcoala lui Baloş", care căpătase un renume deosebit datorită primului dascăl, Neculai Nanu, învăţau aproximativ 100 de elevi, inclusiv de la Târgu Neamţ, Fălticeni şi Bucovina. La această şcoală a învăţat şi vestitul Ion Creangă[33].

Între 1891 şi 1892, Regele Carol I a dispus construcţia unui nou local de şcoală în Broşteni, un adevărat palat, în condiţiile în care vechea şcoală consta dintr-o clădire cu cinci camere. Costurile de construcţie (fără materiale) s-au ridicat la peste 20 000 lei, iar cu înfiinţarea şi înzestrarea atelierului de dogărie şi cu alte cheltuieli pentru materiale, Casa Regală a mai cheltuit peste 5 000 lei, costurile totale depăşind 30 000 lei. În 1892, s-a înfiinţat în Broşteni pe lângă şcoala de băieţi şi una de fete[34]. Momentul festiv s-a păstrat într-o fotografie de epocă aflată în posesia Liceului Tehnologic „Nicolai Nanu" din oraşul Broşteni, judeţul Suceava.

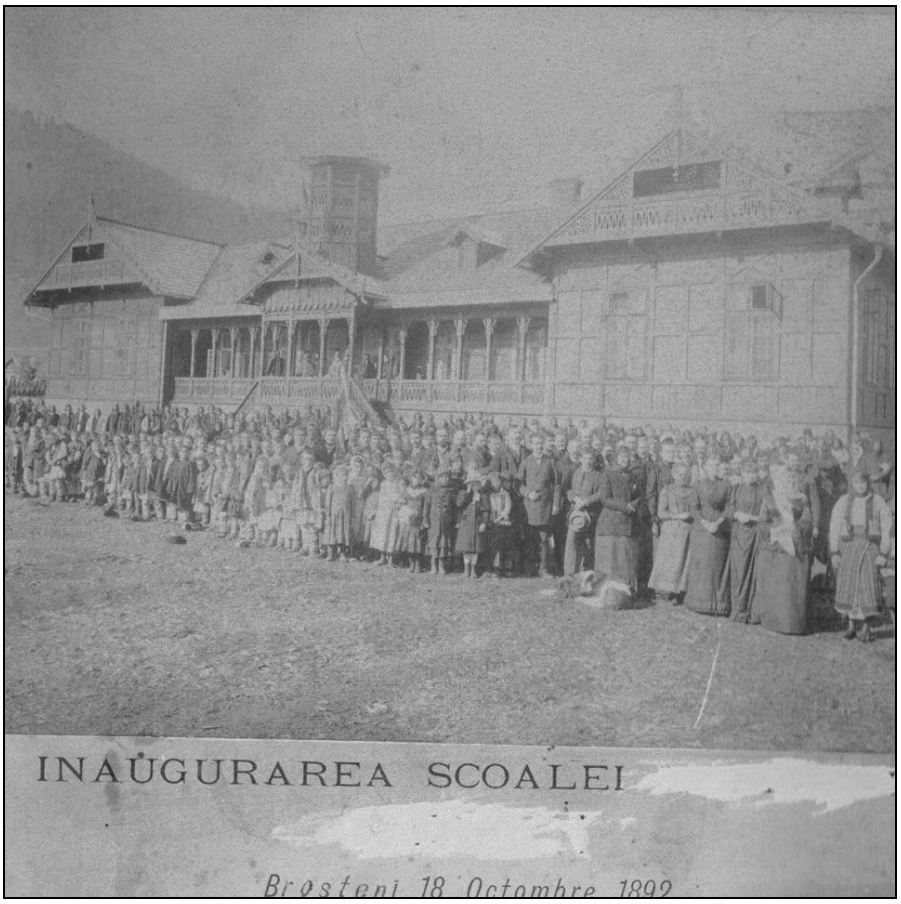
Despre determinarea Casei Regale de a schimba în bine comunitatea locală stă mărturie succesiunea evenimentelor care a condus la inaugurarea oficială a impunătorului local de şcoală (includea un atelier de lucru manual, dogărit şi ţesătorie, complet echipat) într-o zi de duminică, 18 octombrie 1892. În anul 1890 s-a adunat materialul de construcţie, în anul 1891 s-au iniţiat lucrările, iar în 1892 acestea s-au încheiat. La inaugurarea realizată printr-o şedinţă solemnă au participat: H. Bolomey, administratorul moşiei regale Zorleni, A. Wutrich, administratorul moşiei regale Broşteni, Serafim Ionescu, revizorul şcolar, protoiereul judeţului, subprefectul, toţi învăţătorii şi preoţii din comunele vecine şi o mare mulţime de săteni[35].

Dezvoltarea infrastructurii educaţionale trece la un nivel susperior în anul 1898, când s-a înfiinţat o cantină şcolară cu scopul de a furniza asistenţă copiilor săraci cu: mâncare, haine, cărţi şi adăpost pentru cei care locuiau la mare distanţă. Cantina a funcţionat în trei camere libere ale şcolii şi a fost condusă de un comitet format din administratorul moşiei regale Broşteni, un preot şi un învăţător[36].

Practic, între anii 1886 şi 1906, pe raza comunei Broşteni s-au construit cu ajutorul Administraţiei Regale cinci clădiri de şcoală în: Broşteni (1890–1892), Cotârgaş (1893–1895[37]), Cojoci-Chiril (1895[38]), Crucea (1896–1897[39]) şi Holda (1905[40]).

[32] P. Gheorgheasa, *op. cit.*, p. 3.
[33] *Ibidem*, p. 4.
[34] *Ibidem*, pp. 5, 24.
[35] *Ibidem*, pp. 26–27.
[36] *Ibidem*, p. 54.
[37] *Ibidem*, p. 63.
[38] *Ibidem*, p. 83.
[39] *Ibidem*, p. 77.
[40] *Ibidem*, p. 87.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Şcoala de Fete din Broşteni, 1892.
Sursa: Arhiva Liceului Tehnologic „Nicolai Nanu" din oraşul Broşteni, judeţul Suceava.

Din corespondenţa purtată de Louis Basset, secretarul Regelui Carol I, cu autorităţile locale, aflăm că la data de 9/21 feburarie 1890 planurile pentru construcţia şcolii erau în lucru.

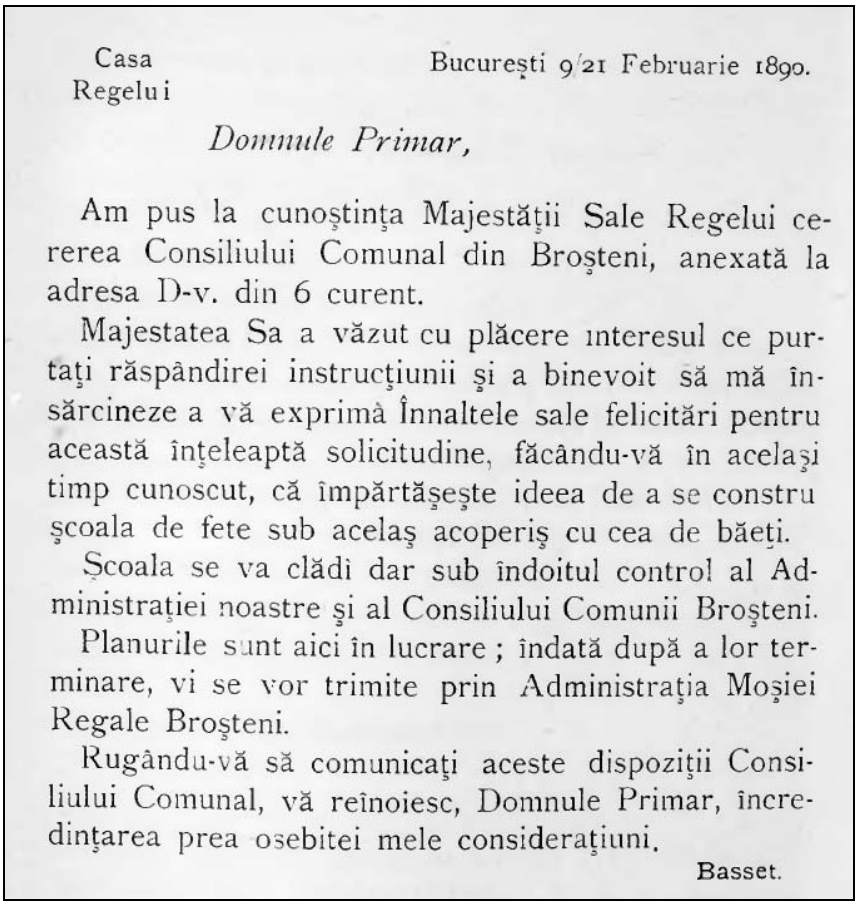
În anul 1898, cu contribuţia Casei Regale se construieşte Spitalul Judeţean „Carmen Sylva" din Broşteni. Aşezat pe un mic platou deasupra satului Lungeni, la aproximativ trei km de centrul comunei, spitalul a fost realizat după sistemul pavilionar, fiind format din corpul principal şi patru clădiri mai mici (bucătărie, spălătorie, secţie boli infecţioase şi cameră mortuară)[41].

În vara anului 1901, Principele Ferdinand şi Principesa Maria plecau din capitală spre Fălticeni, de unde au efectuat vizite în diferite localităţi din judeţul Suceava. Din Suceava, familia princiară a sosit cu pluta, via Broşteni, la Bicaz în

[41] A. Popovici, Gh. T. Kirileanu, *op. cit.*, p. 139.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

ziua de 13 august. Iată cum prezenta Regina Maria această incursiune în judeţele Suceava şi Neamţ în memoriile sale: „Ion Kalinderu îl convinsese pe rege că un turneu la domeniile Coroanei, pe valea Bistriţei, ar fi foarte folositor educaţiei prinţului şi prinţesei”[42].

Casa Regelui

București 9/21 Februarie 1899.

Domnule Primar,

Am pus la cunoștința Majestății Sale Regelui cererea Consiliului Comunal din Broșteni, anexată la adresa D-v. din 6 curent.

Majestatea Sa a văzut cu plăcere interesul ce purtați răspândirei instrucțiunii și a binevoit să mă însărcineze a vă exprimà Înnaltele sale felicitări pentru această înțeleaptă solicitudine, făcându-vă în același timp cunoscut, că împărtășește ideea de a se construi școala de fete sub același acoperiș cu cea de băeți.

Școala se va clădi dar sub îndoitul control al Administrației noastre și al Consiliului Comunii Broșteni.

Planurile sunt aici în lucrare ; îndată după a lor terminare, vi se vor trimite prin Administrația Moșiei Regale Broșteni.

Rugându-vă să comunicați aceste dispoziții Consiliului Comunal, vă reînoiesc, Domnule Primar, încredințarea prea osebitei mele considerațiuni.

Basset.

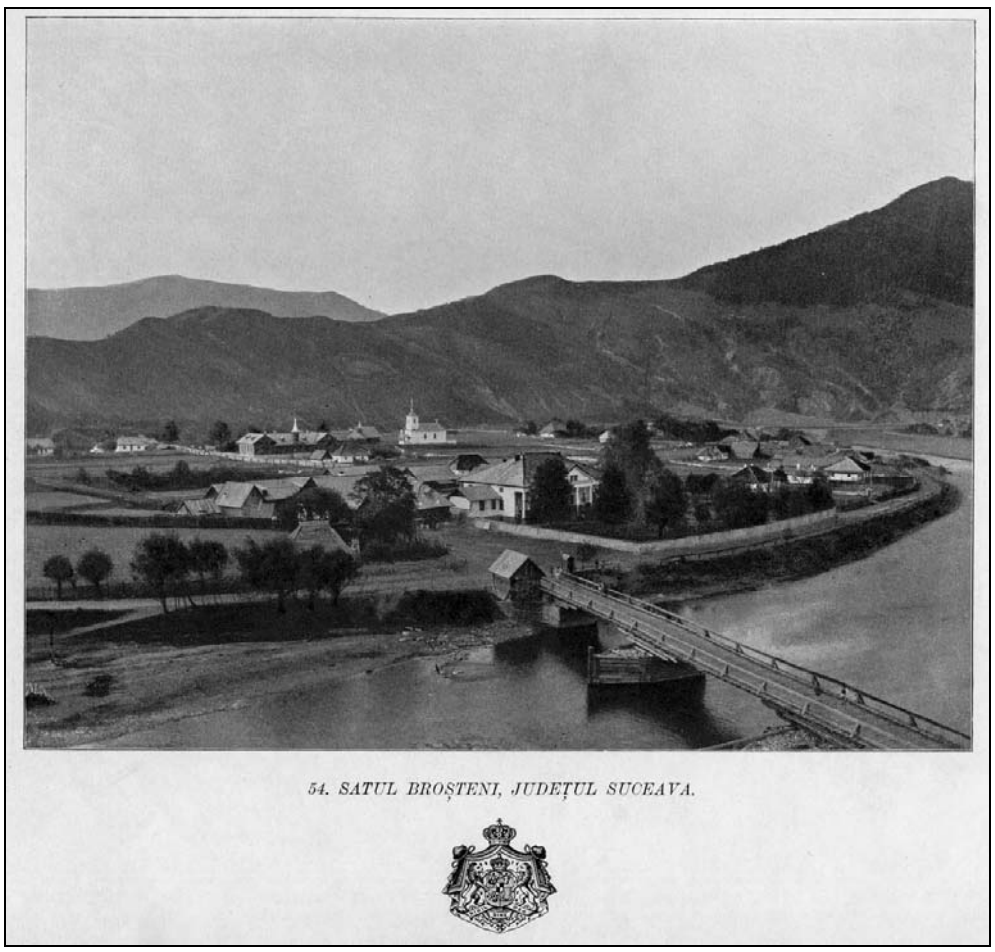
Scrisoare către Primăria Broşteni, semnată de Louis Basset, secretarul Regelui Carol I, 1890.
Sursa: *Monografia şcolilor şi bisericilor de pe moşia regală Broşteni*, Bucureşti, 1906.

Din acelaşi an 1901 avem o serie de mărturii fotografice, cuprinse în *Albumul general al României*, realizat de către Alexandru Antoniu şi publicat la Editura „Stengel & Co.” din Dresda. Albumul este compus din 100 de tablouri, iar la finalul volumului fiecare imagine este descrisă în limba română, în câteva date esenţiale. Deosebit de importantă este imaginea care suprinde centrul comunei Broşteni, unde în plan apropiat observăm podul din bârne de lemn şi casa

[42] Mihaela Cristina Verzea, Nicolae Dumitraşcu, *op. cit.*, pp. 123–124.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

administratorului moşiei, iar în plan îndepărtat putem observa şcoala, alături de cele două biserici, din lemn şi din piatră[43].

Satul Broşteni, comuna Broşteni, plasa Muntele.
Sursa: Antoniu Alexandru, *Album general al României*, partea 1, 1901;
http://digitool.bibnat.ro/.

Hotelul şi casa administratorului moşiei Broşteni sunt descrise de profesorul I. Simionescu, în anul 1913, astfel: „casa administratorului, spaţioasă şi gospodărească... [h]otelul, de curând clădit". Descrierea este însoţită şi de o fotografie realizată de Vasile C. Buţureanu[44].

[43] http://digitool.bibnat.ro/ (15.01.2020).
[44] I. Simionescu, *O excursie în nordul Moldovei (împrejurimile Broşteni lor)*, Bucureşti, „Minerva". Institutul de Arte grafice şi Editură, 1913, pp. 9–10.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Hotelul şi casa administratorului moşiei Broşteni.
Sursa: *O excursie în nordul Moldovei (împrejurimile Broştenilor)*, Bucureşti, 1913.

În anul 1929, hotelul din centrul comunei Broşteni avea destinaţia de Cămin cultural, întemeiat de Alteţa Sa Regală, Principele Nicolae[45].

Patrimoniul Casei Regale a fost transmis, prin testament, moştenitorului tronului, Principele Ferdinand. Potrivit voinţei Regelui Carol I (redactată la 14/26 februarie 1899, împreună cu un Codicil, redactat la 14/27 decembrie 1911) „moşia mea Broşteni, din judeţul Suceava, revine, asemenea, viitorului rege al României din Casa de Hohenzollern”[46].

Istoricul Sorin Liviu Damean reproduce *Inventarul averei lăsată de M.S. Regele Carol I, întocmit pe ziua de 1 Octobre 1914*, scris de mână, în limba română, pe trei file de culoare albastră, legate cu un şnur tricolor şi sigiliul cu ceară roşie al Tribunalului Ilfov, Secţia II civilo-corecţională[47]. Astfel, aflăm faptul că Regele Carol I reuşise să creeze de-a lungul vieţii o reţea de cinci moşii pe teritoriul României: Moşia Broşteni (comuna Broşteni şi Crucea din judeţul Suceava), moşia Slobozia-Zorleni (comuna Zorleni, Tutova), moşia Mănăstirea (comuna Mănăstirea, judeţul Ilfov), moşia Poeni (comuna Poeni, judeţul Iaşi), moşia

[45] https://bibgtkneamt.ebibliophil.ro. (15.01.2020).

[46] *Testamentul Regelui Carol. Textul in extenso şi un Codicil* (în continuare se va cita: *Testamentul Regelui Carol*) , Bucureşti, Tipografia „A. Grossmann”, 1914, p. 7.

[47] Sorin Liviu Damean, „Averea personala a Regelui Carol I al României la 1 octombrie 1914”, în „Analele Universităţii din Craiova”, seria Istorie, anul XI, nr. 11, 2006, pp. 157–164; http://www.istoriecraiova.ro/wp-content/uploads/2015/03/ANALE_2006_FULL-TEXT.pdf. (28.01.2020).

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Sinaia-Predeal (judeţul Prahova). De asemenea, din testament aflăm că Regele Carol I deţinea moşia Umkirch, situată în Marele Ducat de Baden din Germania[48].

Căminul cultural (fost hotel) al Domeniului Princiar Broşteni, 1929.
Sursa: Biblioteca Judeţeană „G. T. Kirileanu" – Piatra-Neamţ.

Realizarea statului naţional unitar după Primul Război Mondial a creat condiţii favorabile progresului economic al comunei Broşteni, care, integrată în judeţul Neamţ, cunoaşte intensificarea exploatărilor forestiere ca principală activitate economică, plutăritul constituind principala activitate de transport a lemnului exploatat.

Începând cu anul 1925, comuna Broşteni intră în proprietatea Alteţei Sale Regale, Principele Nicolae, fiind gestionată prin Administraţia Domeniului Princiar Broşteni. În data de 2 iunie 1925, Regele Ferdinand consemna în testamentul său următoarele: „Fiului meu, Principele Nicolae al României, îi las moşia Broşteni din Valea Bistriţei Moldoveneşti şi casele din Bucureşti din Strada Imperială, cu tot cu locul lor, unde se află acum Administraţia Domeniului Coroanei"[49].

Anul 1925 aduce importante transformări de ordin administrativ, care au afectat şi moşia Broşteni. Astfel, prin Legea privind unificarea administrativă din 14 iunie 1925, comunele Borca, Mădei, Farcaşa şi Broşteni sunt trecute în judeţul

[48] *Testamentul Regelui Carol*, p. 14.
[49] Mihaela Cristina Verzea, Nicolae Dumitraşcu, *op. cit.*, p. 239; http://documente.bcucluj.ro/web/bibdigit/periodice/carpatii/1937/BCUCLUJ_FP_279437_1937_005_002.pdf (28.01.2020).

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Neamţ[50]. Această lege a fost promovată de guvernul Ion I. C. Brătianu (la elaborarea ei participând multe personalităţi ale vremii: Simion Mehedinţi, Vintilă Mihăescu, Vasile Meruţiu ş.a.), judeţul şi comuna fiind stabilite ca structuri administrativ-teritoriale de bază, cu personalitate juridică[51]. În anul 1927, moşia regală Broşteni-Negrişoara era evaluată la suma de 93 749 511 lei[52].

Ataşamentul membrilor familiei regale pentru moşia regală Broşteni şi împrejurimile acesteia s-a tradus în numeroasele vizite, pe care aceştia le-au efectuat de-a lungul anilor în zonă. Aceste vizite au avut numeroase urmări pozitive, cea mai importantă fiind atenţia sporită din partea fotografilor şi arhitecţilor care au gravitat în jurul Casei Regale.

Printre cei care au contribuit la păstrarea memoriei patrimoniului construit se numără fotografii Julius Dutkiewicz, Alexandru Antoniu şi Adolph A. Chevallier[53].

Plute trecând pe sub podul de la Broşteni, clişeu pe sticlă, 1930.
Sursa: Complexul Muzeal Judeţean Neamţ, http://imagoromaniae.ro.

[50] http://www.primariaborca.ro/comuna/istoric-comuna/ (28.01.2020).

[51] http://www.studii-economice.ro/2018/seince181218.pdf (28.01.2020).

[52] http://bmim.muzeulbucurestiului.ro/fisiere/20-Bucuresti-Materiale-de-Istorie-si-Muzeografie-XX-2006_169.pdf (28.01.2020).

[53] Adolph A. Chevallier a văzut lumina zilei în 7 noiembrie 1881, în comuna Broşteni, judeţul Neamţ, fiind fiul lui Adolph Chevallier, inginer silvic, şi al Smarandei Vasiliu. În jurul anului 1897, Adolph Chevallier este trimis în Elveţia, la Lausanne, unde învaţă meseria de fotograf, meserie pe care o va practica în România, devenind unul dintre cei mai de seamă artişti fotografi din prima parte a secolului al XX-lea. Ca nimeni altul, Chevallier a reuşit să surprindă pitorescul patrimoniului construit pe Valea Bistriţei, la Broşteni. În anul 1921, Adolph Chevallier devine fotograful Curţii Regale, iar în anul următor hotărăşte să-şi ridice un nou atelier, pentru care primeşte autorizaţie de la Primăria Piatra-Neamţ, primărie care l-a declarat, *post-mortem*, Cetăţean de Onoare al oraşului; https://www.primariapn.ro/documents/10179/14037/cetateni_de_onoare_04.pdf (20.01.2020).

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Schitul de la Broşteni, clişeu pe sticlă, 1930.
Sursa: Complexul Muzeal Judeţean Neamţ, http://imagoromaniae.ro/.

În prezent, Broşteni este unitatea administrativ teritorială din judeţul Suceava cu cea mai mare suprafaţă, 42 440 de ha, 5% din suprafaţa judeţului[54].

Potrivit listei monumentelor istorice din judeţul Suceava, elaborată de Ministerul Culturii pentru anul 2015, pe raza oraşului Broşteni sunt următoarele monumente istorice[55]: 1. Inscripţii runice, sat Cotârgaşi; oraş Broşteni, „Dealul Goia", la 4 km de sat, sec. XI–XII; 2. Biserica de lemn „Sf. Nicolae", oraş Broşteni, 1779; 3. Casa administratorilor Domeniilor Coroanei, azi spaţii comerciale şi depozit, oraş Broşteni, 1895; 4. Cuptor de ars var, sat Dârmoxa, oraş Broşteni, 1924; 5. Şcoală, sat Holdiţa, oraş Broşteni, 1905.

Din cele prezentate mai sus, în special prin compararea fotografiilor realizate în anii 1901 şi 1913, rezultă că, în lista monumentelor istorice din judeţul Suceava pentru anul 2015, anul construcţiei Casei administratorului moşiei Broşteni, denumită impropriu Casa administratorilor Domeniilor Coroanei, este probabil corect. Însă, clădirea Casei administratorului moşiei Broşteni, amplasată în proximitatea hotelului construit în centrul localităţii (hotel construit în apropierea anului 1913, care a avut destinaţia de Cămin cultural, în perioada în care Alteţa Sa

[54] Actualizarea planului de amenajare a teritoriului judeţean Suceava, aprilie 2019; http://www.cjsuceava.ro/2019/amenajare_teritoriu_urbanism/etapa1/032.pdf (12.01.2020).
[55] https://patrimoniu.ro/images/lmi-2015/LMI-SV.pdf. (15.01.2020).

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)

Regală Principele Nicolae era proprietarul moşiei/domeniului regal, acum aici funcţionând spaţii comerciale şi de depozitare) astăzi nu mai există.

Deoarece patrimoniul construit format din vechea şcoală, primăria şi hotelul din centrul localităţii au o importantă încărcătură istorică şi o deosebită valoare ahitectonică, necesitând măsuri urgente de realibilitate, este binevenită aprofundarea cercetării prin identificarea planurilor de construcţie pentru: primăria construită în anul 1890, şcoala construită în perioada 1890–1892, hotelul construit aproape de anul 1913 şi podul construit în anul 1925.

Studiul de faţă poate fi continuat şi printr-o comparaţie a elementelor de patrimoniu construit cu valoare istorică de pe raza fostelor moşii regale Broşteni şi Sinaia-Predeal, ambele fiind moşii de munte, cu evidenţierea impactului acestora asupra economiei locale.

BDD-A32654 © 2020 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:05 UTC)